

Tautos meilė – pražūtinga?

Meilė tautai yra ne tiek emocija, kiek nuostata (nors tam tikri tautos ženklai gali sukelti labai stiprias dvasines būsenas). Pačia plačiausia prasme meilė tautai yra nusistatymas rūpintis jos išlikimu ir gerove. Nors neįmanoma pagrįsti pareigos mylėti tautą (nes tai reikštų, kad reikia pagrįsti pareigą bet kuriam asmeniui būtinai kurią nors bendriją laikyti sava, išgyventi tam tikrą ryšį – kitaip sakant, išleisti įstatymą jausmui), tačiau galima parodyti, kodėl yra protinga ugdyti tautos meilę. Tautos meilės nuostata yra vertinga dėl dviejų priežasčių: ji pažaboja asmens egoizmą, be ko būtų vargiai įmanomas bendras sugyvenimas, o taip pat suteikia kryptį ir tikslą kultūriniam bei politiniam gyvenimui.

Tačiau tautos meilė, kai ją imama diegti „iš viršaus“, paprastai per vieningo ir neginčijamo tautos naratyvo puoselėjimą, kuriam pajungiamas visas kultūros, kalbos, istorijos ir švietimo politikos priemonių paketas, galiausiai tampa žalinga tautai ir valstybei. Meilė tautai išderina žmogaus moralinį kompasą ir riboja tas galias, kurių dėka tautos tik ir lieka gyvybingos – gebėjimą keistis ir kurti.

Pirma, tauta dažnai (įsi)vaizduojama kaip tam tikrą nekintamą kultūrinę formą, esmę ar savastį turinti bendrija. Formos tęstinumas ir tautos išlikimas sutapatinami, o jų kaita traktuojama kaip tiesioginė grėsmė tautos išlikimui (čia pirmiausia turiu galvoje kalbos politiką, nors ne tik ją – taip pat, pavyzdžiui, ir nuostatas emigracijos klausimu). Tačiau iš tiesų tokiu būdu tik silpnėja tautos gyvybingumas, nes išlikimui reikia lankstumo, gebėjimo keistis, kad prisitaikytumei prie naujos aplinkos.

Antra, meilė tautai priešpastatoma kritiškumui, išaukštinant tą patriotizmo formą, kurią sociologai vadina akluoju patriotizmu. Čia kalbama apie aklumą saviesiems trūkumams (pvz., praeities ar dabarties nusikaltimams). Savikritika laikoma akivaizdžiu tautos meilės stokos įrodymu. Tačiau toks aklumas atima postūmį tobulėti, postūmį tam, ką galima būtų vadinti tikruoju tautos ir jos kultūros puoselėjimu.

Trečia, meilė tautai yra akla ir kita prasme. Ji linkusi nematyti, kad tauta yra labai skirtingų asmenų bendrija, turinčių labai skirtingą jos istorinio likimo, jos praeities ir ateities supratimą. Taip yra todėl, kad meilė tautai yra ugdoma diegiant vieną tautos pasakojimą, o ne išmokant klausyti ir girdėti skirtingus tautos balsus. Tačiau nutildyti ir taip pat iš bendruomenės išstumti balsai iš tiesų niekur nedingsta – anksčiau ar vėliau jie sugrįžta, bet jau gerokai sunkiau suderinami.

Pradžioje teigiau, kad meilės tautai svarba gali būti grindžiama tuo, kad ji palaiko solidarumą ir suteikia tikslą. Vėliau – kad meilė tautai silpnina pačią tautą. Ar tai reiškia, kad esame priversti rinktis tarp dviejų blygybių, ar vis tik solidarumas gali būti kuriamas ir kitu būdu. Verta prisiminti dar Durhkeimo brėžtą skirtį tarp mechaninio ir organinio solidarumo, kuri netiesiogiai mus moko, kad sutelkti gali ne tik vienodumas, bet ir skirtingumas. M. Nussbaum tokį pagarba skirtingumui grįstą solidarumą vadina Mozarto-Herderio-Tagore projektu ir tiki, kad tokį jausmą įmanoma išugdyti.

Galiausiai, jei tikslas yra gyvybinga valstybė ir savo likimą sprendžianti bendrija, joks pasakojimas jos savaimė nesukurs. Reikalinga, kad bendrija ir kiekvienas jos narys išmėgintų laisvės skonį, t.y. patirtų, ką reiškia pačiam priimti tave saistančius sprendimus. Atstovaujamoji demokratija tam suteikia mažai progų, todėl būtent pilietinis ugdymas ir pilietinės visuomenės stiprinimas galėtų būti tokia laisvės mokykla.

